

En ondartet og heftig strid om Vang Sø

Et par kilometer syd for Vang Sø var den farverige kaptajn J.C. Jagd i 1858 gået i gang med at udtørre den store Sjørring Sø. Det projekt talte man meget om der på egnen, og ikke mindre blandt de 500 beboere i Vang Sogn, der også omfattede en del af Sjørring Sø.

Da vandet – ganske af sig selv – faldt »et par alen« i Vang Sø efter udtørringen af Sjørring Sø, syntes man nok, at der var »betingelser til stede for dens tørlægning«. Udsigten til gratis jord virkede inspirerende.

Takket være pastor C.G.F. Dinsens beskrivelse i den såkaldte »Kaldsbog for Vang-Tvorup Sogn« eksisterer der et detaljeret kendskab til søens videre skæbne.

Allerede i 1874 gravede »brødrene Petersen« den første kanal ind fra øst, og den tømte søen på to uger. Men nu kom det så for en dag, at der var tale om »strandjord«, og det medførte ifølge pastor Dinsen, at lodsejerne »blev kede af sagen«. Da de også kom op at toppes, fik den delvis tørlagte søbund lov at ligge ubenyttet hen. På en egn, hvor sandflugten havde hærget voldsomt i tidens løb, var »strandjord« ikke i høj kurs.

Problemer med præsten

Omkring 1880 vågnede interessen igen. Søen blev nu delt med en dæmning på tværs, og de to dele skulle udtørres hver for sig ved hjælp af hver sin vindmølle. Den søndre del var udtørret i 1884, hvor man tog det første høslæt på den gamle søbund.

Den nordre del gik det mere trægt med. I februar 1886 skrev brødrene Petersen kontrakt med en aftægtsmand, der skulle virke som entreprenør på opgaven. Ved hjælp af en vindmølle, som han selv skulle bygge i nordenden, forpligtede han sig til at tømme søen og holde den tør i to på hinanden følgende år, før kontrakten

kunne siges at være opfyldt. Belønningen ville være 115 kroner pr. 100 kvadratalen tørlagt dyndjord.

Godt hjulpet af en nedbørsfattig sommer i 1887 kunne entreprenøren fremvise søen tørlagt på rekordtid; dog var der to tønder land med vand oppe i den nordlige ende, som vindmøllen ikke magtede at pumpe ud.

Værre var det dog, at præsten ikke kunne godkende placeringen af skelgrøften mellem de mange lodder. Ifølge kontrakten lå skellet i »midtstrømslinjen« – men hvor gik den? Ganske vist havde der været en landmåler ude i januar 1885 for at opsætte skellene, men hans arbejde afviste præsten. Han fandt skelpælene placeret i strid med aftalen.

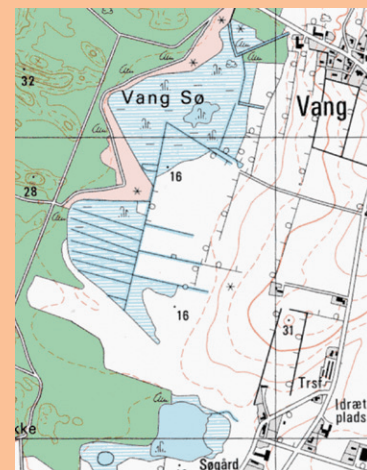
Disse uklarheder førte til en »ondartet og heftig strid« mellem præsteembedet og brødrene Petersen.

Striden var præget af »lange forhandlinger, meget vrøvl og en uendelig korrespondance med stiftsøvrigheden og ministeriet«. Og i mellemtiden tog naturen til genmæle. Søen var ganske vist pumpet tør til aflevering i juli 1887, men derefter satte det ind med megen regn og ingen vind til møllen. Sammen med et defekt bremseapparat, der fik møllen til at løbe på halv kraft, når det endelig blæste en smule, var det ugunstige vejr nok til, at søen atter løb fuld.

Allerede i efteråret 1888 opgav entreprenøren, og året efter blev der åbnet en kanal i dæmningen mellem de to halvdele. Ved Sankt Hans 1890 blev »forbindelsesgrøften mellem de to søer [...] grundig oprenset for i fremtiden altid at kunne holde vandstanden i de to søer lige høj«. Selve afvandingsprojektet var opgivet.

I 1912 blev der gjort forsøg på at genoplive sagen, men forgæves. Det fremgår af Hedeselskabets tidsskrift fra samme år, at selskabets afdeling for kulturteknik »har været tilkaldt til et landvæsenskommissionsmøde

Vang Sø

Fladvandet hedesø på 28 hektar ved Vang, 10 km vest for Thisted. Forsøgt udtørret i årene 1885-1889 af lokale gårdejere og præsteembedet i Vang. Umiddelbart syd for Vang Sø lå den lille Tvorup Sø, hvoraf en rest i dag kaldes Mejerisøen. Naturforskeren Japetus Steenstrup blev født 1813 i Vang, hvor hans far var præst. Thisted Kommune.

Koordinater: 6316000, 469700.

og har afgivet en erklæring angående forholdene ved denne søs afvanding, der foregår til kalkundergrunden«. Det møde kom der dog intet ud af.

Kronisk udtørring

Vang Sø blev aldrig helt udtørret, og den dag i dag pumpes der ikke. Alligevel er søen svær at finde. Vandstanden varierer utroligt meget, formentlig på grund af udsivning gennem huller og porer i kalklaget under søen.

Den sydlige del af søen er udgrøftet. Særligt i våde år afledes der vand til Faddersbøl Kanal, men visse år står hele søarealet alligevel under vand, og straks udfolder der sig det mest eventyrlige fugleliv. Det afslører en række fugletællinger fra de seneste tiår.

Revisor Jens Kristian Kjærgaard fra

Der er markant forskel på den afgræssede og den uplejede del af den tidligere lobeliesø. I baggrunden ses Tvorup Klitplantage.

Erslev på Mors er en kyndig fuglekikker, der færdes over det meste af Thy. Han fortæller i et brev af 2. september 1991 til Thy Skovdistrikt om en »euforisk oplevelse« ved Vang Sø i sommeren 1988, hvor både den nordlige og den sydlige del stod under vand. Her optrådte »et væld af ynglende ande- og vadefugle, bl.a. atlingand, tinksmed og mindst 40 par blishøns« i den sydlige

Tvepibet Lobelie kræver et næringsfattigt miljø for at trives, og den er derfor sjælden i danske søer. Den voksede i Vang Sø frem til 1979, men er sandsynligvis væk i dag. Foto: Biopix.

del, mens »Nordsøen huser næsten årligt 1 par toppet lappedykker, 4-6 par gråstrubet lappedykker, 1 par lille lappedykker og op til 4 par sorthalset lappedykker (1991 kun 1 par). I 1990 ynglede endvidere sandsynligvis 1 par nordiske lappedykkere!! Næppe andetsteds i Danmark finder man så mange lappedykkerarter forsamlet på så lille lokalitet. Herudover findes bl.a. vandrikse, troldand, taffeland m.fl.«

Ifølge andre kilder har der også ynglet nogle par af den i dag så sjældne sorterne.

Det var dengang. Efter den tørre 1992-sommer blev sydsøen permanent tørlagt, og nordsøen skrumpede mere og mere. I oktober 2005 var der ikke en dråbe vand i søen, hverken i nord eller syd. Den udtørrede søbund er invaderet af en monokultur af høje græsser og krat af gråpil.

Statens skov, Tvorup Klitplantage, begynder vest for den udtørrede sø. På østsiden ligger nogle Herefordkvier og gumler drøv. Hist og her ses en afhøstet bygmark, der strækker sig helt ned til den gamle søbrink langs østsiden. Men ikke en fugl.

Der er slået tre meter brede baner i den ensformige bevoksning af sødgræs, så »vildtet« kan komme frem – og blive skudt. I den nordlige ende,

der har karakter af vældmose, vokser spredte rester af den flora, som må have været karakteristisk for den klarvandede lobeliesø, dengang den var vådområde på heltid. Tvepibet lobelie findes næppe mere, men her vokser stadig mosevintergrøn, som et af de få steder i Thy, og langbladet ranunkel, rundbladet soldug, tranebær, leverurt, vandpeberrod, trådsiv og bukkeblad.

Ifølge Thy Statsskovdistrikt er der ingen aktuelle planer om at genskabe søen i Vang.

KILDER

Balle, Torsten: Vang Klit. Et blad af sandflugtens historie. Historisk Årbog for Thisted Amt 1963, s. 287-310.

Det Danske Hedeselskabs Tidsskrift, 32. årg., nr. 9, 1912.

Dinsen, C.G.F.: Vang Sø. Skrevet 23. juni 1890. Findes i: Kaldsbogen for Vang-Tvorup Sogn 1855-1919. Landsarkivet, Viborg.

Forfatterens besøg på lokaliteten, 9. 10. 2005.

Høyrup, B.: Vang Sø – et mislykket udtørningsprojekt. BFN, Naturnyt 1: 1993. 22. årg.

Kjærgård, J.K.: Brev af 2/9 1991 til Thy Skovdistrikt. Ikke publiceret.

Kjærgård, J.K.: Vang Sø – en af naturens små perler. BFN, Naturnyt 1: 1993. 22. årg.

Fuglelivet i dag

Med tilladelse fra Dansk Ornitologisk Forening bringes her et uddrag af DOF-basen, der rummer et meget stort antal fugleobservationer fra alle betydningsfulde fuglelokaliteter i landet. Ønskes der en detaljeret og aktuel status for fuglelivet ved Vang og Vang Sø, så brug dette link: www.dofbasen.dk

Herunder ses en oversigt over de 8 fuglearter (og racer), som var registreret fra **Vang**, pr. 1. november 2008. I parentes ses antallet af observationer og individer ialt.

Sangsvane	(1/21)	Musvåge	(1/1)	Trane	(3/5)	Fuglekongesanger	(1/1)
Nilgås	(1/2)	Fiskeørn	(1/2)	Vibe	(1/1500)	Rødrygget Tornskade	(2/3)

Herunder ses en oversigt over de 36 fuglearter (og racer), som var registreret fra **Vang, søer ved**, pr. 1. november 2008. I parentes ses antallet af observationer og individer ialt.

Lille Lappedykker	(2/5)	Blå Kærhøg	(1/1)	Storspove	(1/1)	Landsvale	(1/2)
Toppet Lappedykker	(1/1)	Musvåge	(1/8)	Sortklire	(1/1)	Solsort	(1/1)
Gråstrubet Lappedykker	(2/19)	Vandrefalk	(1/1)	Rødben	(1/1)	Sivsanger	(2/2)
Sangsvane	(3/328)	Agerhøne	(1/2)	Tinksmed	(3/5)	Tornsanger	(1/1)
Sædgås	(1/150)	Vandrikse	(1/1)	Hættemåge	(1/25)	Sortmejse	(1/1)
Grågås	(1/16)	Trane	(2/12)	Stormmåge	(1/1)	Rødrygget Tornskade	(1/1)
Skeand	(1/1)	Vibe	(2/305)	Sortterne	(1/4)	Gråkrage	(1/2)
Havørn	(1/1)	Brushane	(1/4)	Mursejler	(1/4)	Bogfinke	(1/1)
Rørhøg	(1/3)	Dobbeltbekkasin	(2/3)	Sanglærke	(1/5)	Gulspurv	(1/1)

Plantelivet ved Vang Sø

TBU 7/6-3: Vangsø

Vangsø består af to lavvandede søer, der visse år er delvis tør-lagte, samt en dybere sø, Mejerisøen, med konstant vandstand. Vandkvaliteten i Mejerisøen er forringet på grund af forurening fra spildevandstilløb og ande-opdræt.

Ved den nordlige sø findes langs søens nordlige bred et meget værdifuldt vældområde. Den

afgrænses mod øst af marker, mens der mod vest ligger he-dearealer med spredt opvækst af Fyr.

Vegetationstyper: Sø, lobeliesø, væld

Højere planter: 1900-1979: Liden Andemad, Bukkeblad, Mose-Bølle, Kær-Dueurt, Dyndurt(o), Engkarse, Kær-Fladstjerne, Klokkelyng, Kragefod, Smalblad Kæruld, Tvepibet Lobelie,

Dynd-Padderok, Vand-Pileurt, Langbladet Ranunkel, Rørgræs, Tråd-Siv, Liden Skjaller, Kær-Snerre, Rundbladet Soldug, Blære-Star, Sværtevæld, Manna-Sødgræs, Kær-Tidsel, Tranebær, Svømmende Vandaks, Vandnavle, Vandportulak(o), Klit/Mose-Vintergrøn(x), Eng-Viol, Smalbladet Ærenpris

Lokalitetskode: + V I s-ms

Botanisk vurdering: Søerne ved Vang er henført til kategori I på grund af I-biotop: Lobeliesø.

2. Sjældnere planter: Tvepibet Lobelie, Klit/Mose-Vintergrøn(x)

3. Lokalt sjældnere planter: Blære-Star

4. Lobeliesøindikatorer: Tvepibet Lobelie

Kilder: se Wind 1992.